

כשמכרה שוה מנה במאתים, נמי, תימא [תאמר] היא ליורשים: **אנא ארווחנא** [אני הוא שהרוחתין] שמכרתי ביוקר, אבל אתם הרי לא שלמתם לי אלא מנה, ונשאר חוב מנה של הכתובה עליכם! (16)

אמר רב נחמן אמר תירץ רבה בר אבוח:
כאן במשנתנו שנה לנו רבי [לימדנו רבי]: צא-ב

הנותן מעות לשלוחו לשוק לקנות לו סחורה (1) והלך הלוקח וקנה בזול, הכל נכל המעות שנותרו (2) למשלח בעל המעות, ואין השליח יכול לומר "אנא ארווחנא"!

ואף במשנתנו האשה היא כשליח היתומים למכור את הקרקע, והיות ומכרה את הקרקע ביוקר, דין הריוח שיהא כולו ליתומים המשלחים, ואין האשה יכולה לומר "אנא ארווחנא". (3)

כדתניא בבבביתא שנחלקו בדבר זה תנאים,

היתה כתובתה ארבע מאות זוז, ומכרה קרקע של היתומים לכמה אנשים, לזה, לקונה הראשון היא מכרה שוה מנה במנה, ולזה, לקונה השני היא מכרה שוה מנה במנה, וכן לשלישי, (15) **ולאחרון** מכרה קרקע **יפה מנה ודינר** — **במנה**, הרי:

מכרו של אחרון שמכרה לו בזול בטל [לדעת חכמים], ואילו של כולן, השלושה הראשונים שמכרה להם קרקע בשויה, **מכרן קיים**.

גמרא:

שנינו במשנה: אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה — נתקבלה כתובתה:

ותמהה הגמרא: **מאי שנא** כשמכרה שוה מאתים במנה שאתה אומר שמכרה קיים, כיון דאמרי לה היתומים את אפסדת [את הפסדת]!

בתרה ותימא הך אלמנה אנא ארווחי ובדידי ארווחי.

1. נתבאר על פי לשון רש"י; ואולם בהמשך הסוגיא מבוואר, שכוונת הגמרא לומר, שבסחורה כעין זו של משנתנו שאין לה מחיר קבוע בזה הריוח הוא לבעל המעות, ואין דינה כסחורה שיש לה מחיר קבוע.

2. בפשוטו, לשון "הכל" בא לומר שכאן אין חולקין המשלח והשליח, מה שאין כן בדבר שיש לו מחיר קבוע חולקים הם, כדמפרש ואזיל.

3. נתבאר על פי הריטב"א, שכתב: כאן שנה רבי הכל לבעל המעות, פירוש דכיון שיש עליה שם שליח והיא מוכרת בשל אחרים, דינה כשליח,

15. גירסת המשנה במאירי: לזה במנה ולזה במנה ולזה במנה.

16. ביאר הריטב"א: "מאי שנא שוה מאתים במנה שנתקבלה כתובתה דאמרי לה את אפסדת", כלומר: שחושבים אנו את הדבר כאילו כבר נתקבלה כתובתה קודם שמכרה ונסתלקה מן הכתובה בקרקע שהוא כשמוהו לה, ולאחר שנתקבלה כתובתה הלכה היא ומכרה עבור עצמה, "שוה מנה במאתים נמי נימא אנא ארווחנא" כלומר: תאמר אני במנה קבלתי, והריוח לעצמי כאילו מכרתי בשלי.

ורש"י במהדורא קמא כתב כעין זה: מאי שנא שוה מאתים במנה דנתקבלה כתובתה דאמרינן את אפסדת דיהבת שוה מאתים במנה ובדידך אפסדת, שוה מנה במאתים נמי ניזיל

ואמר תירץ רמי בר המא: לא קשיא!

כאן — שאומר רבי יוסי: חולקין — בדבר שיש לו קצבה כגון קטנית שהיא נמכרת במדה מלא הכלי בפרוטה, כי אז אם הוסיף לו המוכר קטנית יתירה ודאי שלמתנה נתכוין, והיות וספק הוא בידינו למי נתכוין לתת מתנה, לכן חולקין.

כאן — שאמר רבי יוסי: הכל לבעל המעות — בדבר שאין לו קצבה, כגון טלית חלוק וירק שהם נמכרים באומד, ופעמים מותר הוא ופעמים מחסיר, ואין זו מתנה אלא מכר, ולכן הכל לבעל המעות, ואילו לרבי יהודה אף בזו הכל לשליח.⁽⁶⁾

ונמצאת משנתנו העוסקת בקרקע שהיא דבר שאין לו קצבה שפעמים נמכרת היא ביוקר ופעמים בזול, כדעת רבי יוסי הסובר שבאופן זה הכל לבעל המעות ולא לשליח.

אמר רב פפא:

ודעת רבי יוסי היא ש"הכל לבעל המעות" בדבר שאין לו מחיר קבוע, וסתם לנו רבי במשנתנו בקרקע שאף היא דבר שאין לה מחיר קבוע כרבי יוסי:⁽⁴⁾ שכן למדנו בברייתא:

הנותן מעות לשלוחו לקנות לו במעותיו כמות הנמכרת באותן מעות, והוסיפו לו המוכרים לשליח אחת יתירה, שנתנו לו כמות גדולה יותר, הכל כלומר: כל התוספת שהוסיפו לו — לשליח היא, דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: חולקין המשלח והשליח באותו ריוח, ומשום שנסתפק רבי יוסי אם לשליח נתכוין לתת או למשלח בעל המעות, ולפיכך חולקין.⁽⁵⁾

והוינן בה מהא דתניא:

רבי יוסי אומר: הכל לבעל המעות, ולא חולקין!?

5. על פי רש"י בד"ה שיש, וריטב"א בשם רש"י; והר"ן כתב דהר"ף חולק בזה על רש"י, שאין החלוקה משום ספק, ואפילו אמר במפורש שהוא נותן את זה כמתנה לשליח, כיון שבאת הנאה לשליח על ידי בעל הבית חולק עמו, וראה גם בתוספות בשם רבינו תם, [ולדעתם ניהא לשון רבי יהודה "הכל לשליח" כלומר: ולא חולקין, כי לפי רש"י שרבי יוסי מסתפק ורבי יהודה פשיטא ליה, אינו צריך לומר ש"הכל" לשליח, כי מהיכי תיתי נחלוק ביניהם].

6. הריטב"א תמה על רש"י, הרי לא מצאנו שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אלא בדבר שיש לו קצבה שודאי דרך מתנה נתן לו, שלרבי יהודה מתנה זו לשליח היא, ואילו לרבי יוסי ספק הוא.

ואליבא דמאן דאמר המותר לבעל המעות; וכוונתו צריכה ביאור, מה נשתנה בתירוץ הגמרא ממה שסברנו בקושיא שאין היא כשליחה של היתומים, אלא שמחשיבים אנו אותה כאילו שמה לעצמה וחזרה ומכרה אחר כך, וכפי שביאר הריטב"א שהובא בהערה לעיל.

4. כן פירש רש"י שרבי בא להשמיענו שהלכה כרבי יוסי, ולפי זה לשון "הכל" לבעל המעות אינו מדוקדק כל כך, כי בדבר שאין לו קצבה לדעת רבי יוסי הריוח לבעל המעות, ולדעת רבי יהודה הריוח לשליח, אבל אין שיטה ש"חולקין" בדבר שאין לו קצבה; וראה מה שנתבאר לשון זה היטב בהערה לקמן לפי דברי הריטב"א.

הלכתא: דבר שיש לו קצבה חולקין, דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות, וכדעת רבי יוסי.

תמהה הגמרא: **מאי קא משמע לן**, כלומר: היה לו לומר "הלכה כרבי יוסי" (7)?

ומפרשינן: הא קא משמע לן, **דשינויא דשנינן** [התירוץ שתירצנו] — על הסתירה שבדברי רבי יוסי — **שינויא הוא** [תירוץ של אמת הוא], ואכן לדעת רבי יוסי יש חילוק בין דבר שיש לו קצבה לדבר שאין לו קצבה.

ולכן לא היה יכול לומר "הלכה כרבי יוסי", כיון שבא להשמיענו שאכן זו היא דעתו של רבי יוסי.

איבעיא להו:

אם אמר ליה המשלח לשליח: **זבין לי בית ליתכא** [לתך שהוא חצי כור], צא ומכור עבורי בית חצי כור מהקרקע שלי.

ואזל השליח **וזבין ליה כורא**, הלך השליח ומכר בית כור שלם מקרקעות המשלח.

מאי, כלומר: פשיטא שמכירת כל בית הכור אינה קיימת, שהרי לא הורשה למכור כל כך, אלא שנסתפקו בני הישיבה אם מכירת בית הלתך קיימת, וכדמפרש טעמא ואזיל.

האם "**מוסיף**" השליח **על דבריו** של המשלח הוא, ואם כן **ליתכא מיהא קני** הלוקח [קניית

מקחך ועוד אני מוסיף לך זה משלי" אבל משנתנו שאין הוא נותן דרך תוספת בזה לכולי עלמא הכל לבעל המעות, והוכיחו כן גם ממה שלא אמרה הגמרא "הא מני רבי יוסי היא".

7. כן פירש הריטב"א לדעת רש"י, שכל דברי רב פפא הם שיטתו של רבי יוסי ולא כרבי יהודה; ופירש עוד לפי שיטתו של רש"י: "אי נמי, פשיטא לן דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי", וראה תוספות בד"ה אמר.

והריטב"א לפי שיטתו דלעיל, שבדין דבר שאין לו קצבה שהכל לבעל המעות הוא מוסכם ואין בזה מחלוקת פירש: מאי קא משמע לן, הרי הפיסקא הראשונה ["דבר שיש לו קצבה חולקין"] פשיטא דהלכה כרבי יוסי, והפיסקא השניה ["דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות"] מסכמת היא ואין בה חולק, ועוד, שסתם משנתנו כך היא.

אבל בדבר שאין לו קצבה לא מצאנו שנחלק רבי יהודה על רבי יוסי האומר שהכל לבעל המעות, ומהיכי תיתי נחלק עליו בזה, עד שהוצרך רש"י לומר שמשנתנו — העוסקת בדבר שאין לו קצבה — רבי יוסי היא ולא רבי יהודה.

ולכן פירש הריטב"א, שאכן משנתנו דברי הכל היא שהריוח הוא למשלח, כיון שקרקע היא דבר שאין לו קצבה; ולפי שיטת הריטב"א, לא לימדנו רבי במשנתנו שהלכה כרבי יוסי, אלא שרבי יוסי מודה בזה שהכל לבעל המעות ולא חולקין, ומדוקדק הלשון "כאן שנה רבי הכל לבעל המעות", כלומר: ולא חולקין, [ראה הערה לעיל].

ולרבינו תם בתוספות שיטה שלישית בזה, ולדעתו אכן נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה בדבר שאין לו קצבה, אלא שמכל מקום אין זה ענין למשנתנו, שעד כאן לא נחלקו אלא כשהריוח בא במפורש דרך תוספת שאמר "קח זה עבור

הלתך קיימת].

או דלמא: "מעביר" השליח על דבריו של המשלח הוא, וליתכא נמי לא קני הלוקח [אף הלתך אינו מכור ללוקח], ואם רצה בעל הבית לחזור בו אינו חוזר? (8)

אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא: תא שמע ראיא ש"מוסיף" הוא ולא "מעביר":

אמר בעל הבית לשלוחו על חתיכות של הקדש בדק הבית (9) שהיו ברשותו, והיה סבור שהן של חולין ונמצאו של הקדש: (10)

תן להן חתיכה חתיכה (11) [כלומר: לכל אחד מהן חתיכה מהבשר שיש לי בכלי] לאורחין.

והוא השליח אומר לאורחין: טלו שתים שתים (12) כל אחד מכס, והוסיף על דעתו של הבית שלא אמר אלא חתיכה אחת לכל אחד.

והן האורחים נטלו שלש שלש (13) חתיכות כל אחד מהם.

כולן — המשלח השליח והאורחין — מעלו, כי:

חתיכה אחת שנתן השליח לכל אחד מה אורחין בשליחותו של המשלח מחייבת את המשלח, כי יש שליחות למעילה. (14)

ואילו חתיכה שניה לכל אחד מהם שנתן השליח שלא במצותו של בעל הבית, מחייבת את השליח במעילה.

ואילו החתיכה השלישית שנטלו האורחין מעצמן, מחייבת אותם במעילה.

אי אמרת בשלמא כי האי גוונא "מוסיף" השליח על דבריו של המשלח הוי —

משום הכי בעל הבית מעל על החתיכה שאכן שלח את השליח, כי אף שהוסיף השליח במעשיו, מכל מקום החתיכה האחת שנתן נחשבת כנתינה בשליחותו של בעל הבית.

אלא אי אמרת כי האי גוונא "מעביר" על דבריו הוי, ואף החתיכה האחת שנתן השליח אינה נחשבת שנתנה בשליחותו של בעל הבית, אם כן בעל הבית אמאי מעל (15) —

והרי תנן:

"חתיכה חתיכה", וכן הוא במשנה במעילה, רש"ש.

12. על פי רש"י, והסופרים טעו אף כאן בהעתקתו כמו לעיל, רש"ש.

13. כן גרס רש"י, רש"ש.

14. ואף ששליחות לדבר עבירה היא, קיבלו ודרשו חז"ל שיש שליח לדבר עבירה במעילה.

15. וכן קשה: שליח למה מעל, כי האורחים שנטלו שלש העבירו על דעתו, ואינם שלוחיו

8. כן כתב רש"י, ובפשוטו משמע שאין המקח בטל מאליו, אלא שנסתפקו אם יכול לחזור בו.

9. "דאפילו חתיכת בשר יכול אדם להקדיש לבדק הבית", רש"י במהדורא קמא.

10. ריטב"א, כי רק באופן זה יש מעילה בהקדש.

11. לשון רש"י הוא: "תן להם חתיכה, חתיכה מבשר שיש לי בכלי", וטעו הסופרים בהעתקת רש"י, וצריך לומר: "תן להם חתיכה חתיכה, מבשר שיש לי בכלי", והיינו שרש"י גורס

השליח שעשה שליחותו, בעל הבית מעל.

אבל אם לא עשה שליחותו, וכגון ששלח אותו ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית, הרי השליח מעל ולא המשלח, כי בדבר זה אינו שלוחו.

ואף כאן הרי לא עשה השליח את שליחותו של בעל הבית אלא העביר על דבריו, והיה לו לשליח למעול ולא בעל הבית! ?

ודחינן: **הבא במאי עסקינן:**

דאמר להו השליח לאורחים להדיא: טלו אחת מן החתיכות מדעתו של בעל הבית ובכך עשה את שליחותו של בעל הבית ונתחייב המשלח, **ואחת מן החתיכות טלו מדעתי, ושקלו אינהו תלת** [ונטלו האורחים שלוש חתיכות].⁽¹⁶⁾

תא שמע ממשנתנו ש"מעביר" על דבריו הוי:

היתה כתובתה מנה, ומכרה שוה מנה ודינר **במנה**, הרי מכרה בטל.⁽¹⁷⁾

מאי לאו, האם אין משנתנו עוסקת באופן דובין שמכרה האלמנה שוה מנה ודינר **במנה ודינר** כערכה הנכון של הקרקע —

ואם תאמר: אם כן שבאופן זה עוסקת המשנה: מה הוא זה ששנינו: מכרה שוה מנה ודינר "במנה", ומשמע שהיא הוזילה

לא קשיא, כי **ומאי במנה?** שמכרה קרקעות בשווי מנה ודינר, כדי לגבות את המנה שלה ממעות המכירה.

ואם תאמר עוד: אם כן מה הוא זה ששנינו: "אפילו" היא אומרת אחזיר הדינר ליורשים, והרי אם לא הוזילה את מחירן, אם כן דבר פשוט הוא שהיא מחזירה את הדינר ליורשים, שהרי לא באה לגבות אלא מנה?

אף זו לא קשיא, כי **ומאי "אפילו"?** אפילו

[ש]אמר שיטלו שתיים, אי אמרת מעביר על דבריו הוי, לאלתר באותה שעה עבר על דבריו של בעל הבית [ולכן לא מעל בעל הבית], אבל מעילה דשליח באכילת פועלין תליא מילתא, (דכיון) [וכיון] שאכלו שתיים קיימו דבריו ומיד מעל השליח, ולכי אכלי השלישית מילתא אחריתי היא דעבדי באנפי נפשיהו, (ולכך הם מועלים עליה) [אולי צ"ל: ולכך הוא מועל עליהם].

17. הקושיא היא מדברי תנא קמא, משום דקיימא לן שהלכה כמותו, ריטב"א. והוסיף: "והא דאמרינן: כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, ההוא כללא אמוראי פליגי בה כדאייתא בפרק המדיר; ותו, דאין למדין מן הכללות".

בדבר הזה, רש"י במהדורא קמא, וכן דעת הריטב"א; אבל התוספות ועוד ראשונים לא סוברים כך, כדלקמן בהערות.

16. וכן האורחים נטלו אחד מדעת בעל הבית ואחד מדעת השליח ואחד מדעתם, רש"י במהדורא קמא וריטב"א.

אבל בתוספות כתבו: "דדוקא שליח בעינן דלימא הכי [טלו אחת מדעתו של בעל הבית ואחת מדעתי]", שלא יסברו אורחין כשאומר סתם שלדעת בעל הבית אומר כן, אבל מה שהן לוקחין יותר ממה שאמר שליח יודעין הן שעושיין מדעתן ולא מדעת שליח".

והרא"ה חילק באופן אחר: "בשלמא מעילה דבעל הבית תליא בדיבוריה דשליח, [וכיון

לא כאשר פירשת את משנתנו שמכרה מעבר לכתובתה במחירו הנכון, אלא בדאזיל, שמכרה שוה מנה ודינר במנה, וכיון שטעתה לכן מכרה בטל.⁽¹⁸⁾

ומקשה הגמרא על פירוש זה במשנה: צ-טא

והא מדסיפא בדאזיל הוי רישא בדלא אוזיל [והרי אם הסיפא עוסקת באופן שהוזילה בהכרח שהרישא עוסקת באופן שלא הוזילה], שאם אף הרישא עוסקת באופן שהיא הוזילה, למה לו לתנא לאשמועינן שהמכר בטל בדאזיל שני פעמים! (1)

דקתני סיפא דמשנתנו:

היא אומרת אחזיר את הדינר ליורשים בדינר מקרקעי, כלומר: לא אחזיר את דינר היתר שקבלתי מן הלקוחות, אלא אשיב את המצב לקדמותו ואחזיר ליתומים את אותה הקרקע היתירה בשווי דינר שמכרתי ללוקח שלא כדין.

וקתני: מכרה בטל, ובהכרח הטעם הוא, כי "מעבירה" היא על דעת היתומים, שאינה מורשית על ידם למכור אלא כשווי כתובתה.

ואם כן למדנו ש"מעביר" על דבריו הוי.

אמר דחה רב הונא בריה דרב נתן את הראיה ממשנתנו:

ביאור דבריהם: כי במקום שמכרה שוה מנה ודינר במנה שהם חייבים לה יש לומר שאינה "מעבירה", כי היא שליחה של היתומים למכור קרקעות לפרעון כתובתה, והיא אכן כך עשתה אלא שמכרה בזול, ורק כשמכרה מנה ודינר במנה ודינר, שמכירת הדינר הנוסף היא מכירה שודאי לא נצטותה עליה כי לא שלחיה למכור קרקעות בשבילם, דזה דומה ממש לשליח המוכר כור במקום לתך, בזה נקראת היא "מעבירה".

ואולם בתוספות הרא"ש כתב "טפי הוה מעביר בדלא זילא, ומכרה שוה מנה ודינר במנה, מהיכא דזילא על ידי טעות".

והטעם שלא תירצו באופן אחר, שאף כי מהרישא ידענו שלפי דעת חכמים כל שכן בדאזיל המכר בטל, מכל מקום לא היינו יודעים ממה שאמר רשב"ג ברישא שהמכר קיים כשלא הוזילה, שאף אם הוזילה המכר קיים.

יש לומר, כי בסיפא לא נזכר בהדיא במשנה שלפי דעת רשב"ג המכר קיים [ראה לשון המשנה], וביותר, אם אכן רישא בדלא אוזיל, ולפי חכמים המכר בטל משום ש"מעביר הוי",

18. לשון רש"י הוא: לא בדאזיל, ומשום הכי מכרה בטל דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה; ובמהדורא קמא כתב רש"י: לא בדאזילא, שמכרה מנה ודינר במנה, ומשום הכי מכרה בטל דבשעת מכירה קא מעוותי ליתמי, ומצו אמרי לה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אבל מכרה שוה מנה ודינר במנה ודינר דליכא עוות בשעת מכירה, המכירה קיים, דמוסיף על דבריו הוי.

1. יש לתמוה, והרי אם הרישא אינה עוסקת בדאזיל ומכרה בטל רק משום שהעבירה על דעתם ומכרה מעבר לחוב שלה, כל שכן דתיקשי "סיפא למה ליי", שהרי הדברים קל וחומר, אם כשמכרה בשויה בטל המכר משום שמעבירה היא על דעתם, כל שכן כשהוזילה! ותירצו התוספות: לא שנה התנא את הסיפא אלא לגלות שהרישא עוסקת בדלא אוזיל.

ותירצו עוד, שהיה מקום לומר: דוקא אם מכרה מנה ודינר במנה ודינר אז היא נקראת מעבירה על דעתם, אבל אם מכרה מנה ודינר במנה, אינה נחשבת "מעבירה" על דעתם.